

Kaikkien työelämä -podcast: Mona Eid

Haastattelija: Tervetuloa Kaikkien työelämä -podcastin pariin. Tässä podcastissa laajennamme käsityksiämme työstä sekä keskustelemme suomalaisen työelämän epäkohdista niiden kanssa, jotka ovat urallaan keskittyneet kyseisten epäkohtien oikaisemiseen. Minä olen Jarkko Immonen, yksi Helsingin yliopiston uraohjaajista.

Tänään puhutaan rasismista. Seurassani on projektipäällikkö Mona Eid Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta. Mona on tehnyt pitkään yhteistyötä Ruskeat Tytöt -kulttuurimedian kanssa, ja hän on luonut upean Kaikkien Koulu? -podcastin, joka on yksi tämän podcastin tärkeimmistä innoittajista. Tervetuloa, Mona. On ilo ja kunnia saada sinut ohjelmaan.

Mona Eid: Kiitos, Jarkko. Kiitos myös kauniista sanoistasi.

Haastattelija: Ennen kuin siirrytään suuriin kuvioihin, puhutaan hetki sinusta. Esittelyssä jo mainitsin, että sinulla on pitkä ja vaiheikas ura rasismien vastaisessa työssä. Voitko kertoa omasta urakehityksestäsi ja siitä, miten se on vaikuttanut nykytilanteeseesi?

Mona Eid: Urani ei ehkä ole ollut suoraviivainen matka, vaan sen varrella on ollut paljon haarautuvia polkuja. En ole myöskään ollut kovinkaan hyvä suunnittelemaan asioita etukäteen. Olen kuitenkin aina yrittänyt tarttua hetkeen mielenkiintoisten asioiden osuessa kohdalle. Olen kuunnellut vaistoani, kun se on kehottanut minua valitsemaan tietyn suunnan. En siis ole suunnitellut urapolkuani oikeastaan ollenkaan. Urani antirasismien parissa ei siinä mielessä ole kovin pitkä, mutta ehkä moninaisuus ja yhdenvertaisuus ovat olleet jonkinlainen punainen lanka koko urani ajan. Opiskelin alkujaan kasvatustieteitä ja sitä ennen humanistisia tieteitä, muun muassa kielen- ja kirjallisuudentutkimusta sekä kulttuurintutkimusta. Urallani on siis aina ollut tämä punainen lanka, ehkä siksi että nämä yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuteen liittyvät kysymykset ovat olleet lähellä sydäntäni.

Haastattelija: Mmh.

Mona Eid: Sanoisin niin.

Haastattelija: Kiitos. Keskustelen opiskelijoiden kanssa usein siitä, mitä työ ja/tai ura pohjimmiltaan ovat. Millaisia rooleja on urallasi ollut erilaisilla työn muodoilla, kuten aktivismilla, vapaaehtoistyöllä, yhteisöllisellä toiminnalla tai muilla niin kutsutuilla vaihtoehtoisilla muodoilla?

Mona Eid: Työuraani on alusta asti kuulunut työhön liittyviä asioita, joista ei ehkä ole maksettu palkkaa tai jotka ovat olleet vapaaehtoistyötä. Niiden ansiosta minulle on auennut uudenlaisia näkymiä. Kun aloin työskennellä yliopistolla vuonna 2007, työskentelin samalla Helsingin Tyttöjen Talossa ohjaamassa monikulttuurisia tyttöryhmiä. Sain siitä uutta näkökulmaa ja tunsin, että ohjauksestani ja opetustaidoistani oli hyötyä. Tämä vapaaehtois- ja yhteisöllinen toiminta tai aktivismi avasi ovia muihin tehtäviin, minkä lisäksi opin siitä paljon. Uskon päätyneeni nykyiseen tehtävääni palkkatyön ohella tehdyn toiminnan ansiosta. Aloitin Ruskeissa Tytöissä vapaaehtoisena, mutta sittemmin olen liittynyt yhteisön jäseneksi ja saanut työstäni vähän palkkaakin. Ruskeissa Tytöissä työskennellessäni olen myös hakenut ja saanutkin apurahaa.

Haastattelija: Apurahaako?

Mona Eid: Jossain vaiheessa työskentelin apurahalla.

Haastattelija: Mmh.

Mona Eid: Samalla olen tarvinnut mahdollisuuden jäädä aika ajoin virkavapaalle palkkatyöstäni. Olen ollut etuoikeutetussa asemassa voidessani yhdistää nämä kaksi työtä, kun apurahajakso onkin syönyt arvioitua enemmän aikaa ja olen halunnut keskittyä tiettyihin kysymyksiin. Työuran epävarmuustekijöiden kannalta olen ollut etuoikeutettu myös siksi, että minulla on aina ollut työpaikka johon palata.

Haastattelija: Mmh.

Mona Eid: Joo.

Haastattelija: Sanoit oppineesi jotakin matkan varrella. Kerro vähän tarkemmin siitä. Miten neuvoisit nuorempaa versiota itsestäsi?

Mona Eid: Joo, elämän ja urankin ennustamattomuus on tainnut olla tärkein oppi. Totta kai toiset saattavat olla suoraviivaisempia ja tietää, mitä elämältään haluavat, mutta minun punainen lankani on ollut tutkiskelu. Kehottaisin nuorempaa minääni olemaan stressaamatta sitä, missä hän on 10 tai 20 vuoden päästä. Elämä kantaa ja ohjaa, täytyy olla

avoin mahdollisuuksille. Eikä pidä tuomita itseään harha-askeleista, sillä nekin ovat opiksi. Sanoisin ehkä niin [naurua].

Haastattelija: Viisaasti sanottu. Nykyisessä työpaikassasi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella ilmeisesti koordinoit hanketta, jossa luodaan antirasismia käsittelevää verkkokurssia organisaatioille ja opiskelijoille. Jos näin on, voitko kertoa hieman hankkeesta ja kurssista?

Mona Eid: Kyllä, aloin tänä vuonna koordinoida ja vetää rasisminvastaista verkkokurssia, joka on suunnattu oikeastaan kaikille, mutta etenkin terveys- ja hyvinvointialalla sekä koulutusosalalla työskenteleville ja poliisille. Laadimme verkkokurssin, joka koostuu ensisijaisesti videoluennoista. Näitä TED Talk -luentoja muistuttavia kahdeksan minuutin videoita on yhteensä kuusitoista. Kurssi esittelee antirasismia ja siihen liittyviä teemoja, minkä lisäksi on näille tietyille aloille suunnattu osio. Kurssiin kuuluu myös kaksi yleisluontoisempaa luentoa antirasistisesta työpaikasta ja johtajuudesta, mikä on mielestäni hyödyllistä kaikille.

Toivoakseni kurssi julkaistaan, tai siis suunnitelmana on julkaista kurssi syksyllä kaikkien saataville ilmaiseksi. Tällainen hanke siis on meneillään, ja vauhti on ollut hurjaa. Olen todella tyytyväinen lopputulokseen. Näin vastikään videoiden raakaversiot ja odotan kovasti niiden lähestyvää julkaisua.

Haastattelija: Mistä kurssin sitten aikanaan löytää?

Mona Eid: Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilta osoitteessa thl.fi/antirasismi. Sieltä löytyy linkit luentoihin.

Haastattelija: Selvä.

Mona Eid: Joo.

Haastattelija: Pannaan tämä mieleen. Tätä nauhoitettaessa on kesäkuu 2022, mutta tämän kulllessasi kurssi saattaa olla jo tarjolla. Ota siis Monan neuvosta vaari ja käy THL:n verkkosivuilla tutustumassa siihen. Nyt siirrytään isompiin kuvioihin. Palataan siihen, mitä sanoit työn alla olevasta rasisminvastaisesta kurssista. Miltä rasismi näyttää tämän päivän suomalaisessa työelämässä? Missä ja miten se nostaa rumaa päätään?

Mona Eid: Meillä on paljon tutkimusaineistoa suomalaisessa työelämässä esiintyvistä rasismista. Ja tasa-arvovaltuutetulla on luonnollisesti mittareita, joilla syrjintätapauksia tuodaan esiin. Näiden tutkimusten mukaan on osoitettu, että henkilöt, joilla ei ole suomenkielistä tai paikallisväestön mukaista nimeä kohtaavat syrjintää rekrytointiprosesseissa. Suomenkielinen nimi takaa moninkertaiset mahdollisuudet päästä työhaastatteluun. Se on perustavanlaatuisin esimerkki, joka on jo aika laajalti tunnettu.

Kyse on suuremmastakin asiasta, sillä voidaan miettiä myös sitä, ketkä valitaan korkeakoulutukseen, kenellä on esimerkiksi riittävät akateemisen suomen ja ruotsin taidot ja miten heitä tuetaan jo aiemmassa koulutusvaiheessa. Siis kun mietitään vaikkapa muista maista kotoisin olevia ihmisiä.

Tämä ja rekrytointi ovat esimerkkejä, samoin työpaikkojen monimuotoisuus ja asioiden sisäinen hoito. Esimerkiksi miten syrjintätapauksia käsitellään, onko olemassa konkreettisia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmia, jotka eivät ole pelkkää retoriikkaa. Tässä muutama esimerkki.

Haastattelija: Mmh. Yksi teemaan liittyvistä isoista ongelmista on kielimuuri, eli yleinen vaatimus hyvästä suomen ja/tai ruotsin kielen taidosta. Mitä mieltä olet siitä suhteessa rasismiin? Onko niillä yhteys, ja jos on, niin millainen?

Mona Eid: Tästäkin on puhuttu paljon. En ole tämän alan asiantuntija, mutta nähdäkseni kielitaitovaatimukset ovat joskus kiertoilmaus tai tekosyy palkkaamatta jättämiselle. Tasa-arvovaltuutettu on pannut merkille tapauksia, joissa poikkeuksellisen tiukat vaatimukset eivät vastaa tehtävän todellisia tarpeita. Rekrytointiperiaatteiden pitäisi ottaa paremmin huomioon kieliperiaatteiden mahdollinen syrjivyyt tapauksissa, joissa vaatimukset ovat liian tiukat ja joissa vähempikin kielitaito riittää hyvin tehtävän hoitamiseen.

Kieliosaamista voidaan tukea myös työelämässä. Ei ole pakko olla valmis rekrytointihetkellä, vaan rekrytoinnin jälkeenkin voi kehittyä. Näistä asioista pitäisi keskustella enemmän, ja henkilöstöosastot voisivat ottaa ne paremmin huomioon.

Haastattelija: Mmh.

Mona Eid: Koko ajan puhutaan työelämän monipuolistamisesta ja työvoimapulasta. Tarvitaan lisää työntekijöitä. Näistä asioista on puhuttava ja niitä on mietittävä, jos haluamme tulevaisuudessa lisää työvoimaa Suomeen.

Haastattelija: Mmh. Jatketaan samasta aiheesta: näyttääkö sinusta siltä, että muuri on yhtä vahva ja murtumaton kuin ennenkin, vai halkeileeko se paikoin?

Mona Eid: Tietoisuus asiasta on lisääntynyt. Luulen, että aiheesta on enemmän tutkimusta, samoin kuin siitä miten se voi olla syrjivää. Minusta muurin halkeamat näkyvät siinä, että on olemassa hankkeita tämän ja muiden esteiden poistamiseksi, myös THL:ssä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella on käynnissä Moninaisesti parempi -hanke, joka pyrkii monipuolistamaan työvoimaa tai tarjoamaan työkaluja sen monipuolistamiseksi. Hankkeessa on mainiot suositukset muun muassa rekrytoinnin inklusiivisuuden lisäämiseen. Yksi näistä keinoista on kielitaitovaatimusten kuvaaminen ja käyttö.

Haastattelija: Mmh. Jos katsotaan kolikon toista puolta, onko ihmisillä yleisiä harhaluuloja rasismista ja/tai kielimuurista Suomen työmarkkinoilla? Jos on, korjaa ne ihmeessä tässä ja nyt.

Mona Eid: Luulen, että rasismia ajateltaessa sitä aletaan hyvin pian häivyttää. Suomalaisten työmarkkinoiden luullaan perustuvan yksinomaan kykyihin ja osaamiseen, vaikka on muitakin merkityksellisiä tekijöitä. Kun jotakuta ei palkata, hän saattaa syyttää itseään näkemättä yhteiskunnallisia olosuhteita ja rakenteellisia esteitä. Niin kuin kielitaitovaatimuksia tai vaihtoehto-oikeistosta kumpuavaa rasismia, jonka takia ei saa edes kutsua haastatteluun nimen tai ulkonäön takia. Ajatus tasapuolisesta meritokratiasta on mielestäni jonkinlainen harhaluulo. Emme tajua, miten rasismi vaikuttaa ihmisiin myös työelämässä.

Haastattelija: Mmh. Rasismi ei ole mikään ohimenevä ilmiö. Sen juuret ulottuvat syvälle omaan historiaamme. Jos muistelet omia opiskeluaikojasi tai urasi ensiaskeleita, onko mikään muuttunut parempaan tai huonompaan suuntaan?

Mona Eid: Minusta moni asia on muuttunut. Yksi merkittävä asia on tietoisuuden lisääntyminen ja muun muassa tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät rakenteelliset muutokset. Nykyään meillä on laki, joka edellyttää kaikilta yli 30 ihmisen organisaatioilta ja instituutioilta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa. Tällaisia rakenteellisia muutoksia on tapahtunut jo minun työurani aikana, joten optimistisesti odotan edistyksen jatkuvan. Tärkeää on, että asioista puhutaan enemmän ja niistä ollaan entistä tietoisempia.

Haastattelija: Mmh. Tämän pohjalta on luontevaa kysyä, millaisena näet tulevaisuuden työelämän rasismien. Miltä se näyttää viiden tai 10 vuoden päästä. Onko toivoa paremmasta huomisesta, ja miksi?

Mona Eid: Toivon, että syrjintää on vähemmän ja että kenenkään tausta, yhteiskuntaluokka, ihonväri, nimi tai muu taustatekijä ei vaikuta millekään alalle tai työelämään pääsemiseen. Toivon, ettei esimerkiksi romaninuorten olisi yhtä vaikea löytää TET-harjoittelupaikkaa peruskoulussa kuin meidän. Se on nyt todella vaikeaa, ja ensimmäinen syrjintäkokemus jo peruskoulussa on todella surullista. Sama koskee vammaisia. Toivon, että nämä ongelmat katoavat ja että työelämä on entistä yhdenvertaisempaa ja että monimuotoisuutta pidettäisiin etuna eikä välttämättömänä pahana.

Olen aika varma, että näin tapahtuu, sillä työvoiman tarve on yhteiskunnallinen pakko. Meillä on paljon ikääntyviä ja liian vähän työntekijöitä nykyjärjestelmän ylläpitämiseen. Yhteiskunta siis tarvitsee muutosta, mutta myös monimuotoisuutta tarvitaan luovuuden ja monipuolisempien ajatusten lisäämiseksi.

Sanoisin, että työelämästä tulee paljon monimuotoisempaa ja näistä asioista puhutaan enemmän. Toivottavasti niistä puhutaan enemmän suhteessa johtajuuteen ja organisaatioiden johtamiseen, sillä muutos tapahtuu sieltä käsin. Muutos alkaa toivottavasti tietoisuuden lisääntymisestä. En pystyisi tekemään tätä työtä, jos en olisi toiveikas. Näin minä asian näen, toivosta ammennan voimaa työhöni.

Haastattelija: Jos palataan tulevaisuudesta tähän päivään, mitä sanoisit opiskelijoille, jotka kamppailevat rasismien kanssa elämässään ja urallaan?

Mona Eid: Aluksi sanoisin olevani todella pahoillani, jos tai kun olette törmänneet rasismiin elämässänne ja ehkä urallannekin. Niin ei pitäisi tapahtua, eikä syy ole teidän. Toivottavasti löydätte vertaisryhmiä, joissa voitte keskustella näistä vaikeuksista. Joskus omien kokemusten jakamisesta on apua. Sanoisin myös, että taakkaa ei tarvitse kantaa yksin. Työelämässä on jo onneksi paljon rasismivastaista työtä tekeviä ihmisiä. Tilanne on muuttumassa, vaikka teidän kokemustenne perusteella esteet saattavatkin tuntua ylivoimaisilta. Haluan tarjota toivoa ja kehotan etsimään tukea.

Haastattelija: Onko sinulla vielä jotain sanottavaa päivän aiheesta?

Mona Eid: Rasismien vastustaminen on ilmiö, johon tarvitaan kaikkia. Se ei ole vain vähemmistöjen tai näkyvien vähemmistöjen tai mustien ja ruskeiden ihmisten taistelu, vaan jokaisen tehtävä on tehdä maailmasta ja yhteiskunnasta oikeudenmukaisempi. Työelämästä puhuttaessa on ajateltava yksilötasoa, organisaatiotasoa ja yhteiskunnallista tasoa. Sen verran minulla oli vielä sanottavaa.

Haastattelija: Kiitos paljon, Mona. Oli ilo saada sinut mukaan ohjelmaan.

Helsingin yliopiston urapalvelut 2022

Mona Eid: Kiitos kutsusta.

Haastattelija: Kiitos kun kuuntelit Kaikkien työelämä -podcastia. Podcastin on tuottanut Helsingin yliopiston urapalvelut.

[tallenne päättyy]